

Motion till riksdagen 2005/06:A419

av Ulf Holm m.fl. (mp, -)

Tidsbegränsade anställningar

Motionen delad mellan flera utskott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om behovet av ökad kunskap om effekterna av den ökade andelen tidsbegränsade anställningar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att statliga företag och myndigheter bör föregå som gott exempel i att inte överutnyttja möjligheten till tidsbegränsade anställningar.¹

¹ Yrkande 2 hänvisat till FiU.

Fel! Okänt namn på

510 000 har tidsbegränsade anställningar

LO har i en rapport, publicerad i november 2003, studerat utvecklingen av olika anställningsformer. LO:s undersökning bygger på bearbetning av SCB:s arbetskraftsundersökningar. Man har analyserat utvecklingen under perioden 1990-2003.

Rapporten visar att det fanns 3,8 miljoner anställda i Sverige första kvartalet 2003. Av dessa hade cirka 510 000 någon form av tidsbegränsad anställning, 310 000 var kvinnor. De vanligaste formerna för tidsbegränsad anställning är vikariat, anställningar vid behov samt objekts- eller projektanställningar.

Sammantaget ökade de tidsbegränsade anställningarna med 130 000 mellan 1990 och 2003, från 380 000 till 510 000. Under samma period minskade de fasta anställningarna med cirka 400 000, från drygt 3,6 till 3,2 miljoner. Det innebär att andelen tidsbegränsade anställningar ökade från 9,4 procent 1990 till 13,6 procent 2003.

I en senare rapport från Kommunalarbetareförbundet, publicerad i okt 2005, visas att antalet med tidsbegränsade anställningar ökat till 590 000 personer 2004.

Behovsanställning ökar mest

Den allra otryggaste formen för tidsbegränsad anställning har ökat mest. Denna anställningsform kallas behovsanställning och innebär i princip att arbetsgivaren ringer och erbjuder arbete när behov uppstår. Det är inte ovanligt att sådana telefonsamtal kommer samma morgon under den dag då man vill att den anställde ska arbeta. Behovsanställningarna ökade från 40 000 till 125 000 under perioden 1990–2003. Behovsanställningar är i särklass vanligast bland unga kvinnor som arbetar inom Hotell- och Restaurang, Transport, Handels och Kommunal.

På motsvarande sätt ökade objekts- och projektanställningar från 40 000 till 90 000 under perioden 1990–2003.

Stora skillnader

Tidsbegränsade anställningsformer finns inom alla branscher, bland män och kvinnor, i alla åldersgrupper och bland såväl svenskfödda som de ”nya svenskarna”. Till antalet är emellertid skillnaden mycket stor.

Bland unga LO-kvinnor, i åldern 16–24 år, har 46 procent tidsbegränsade anställningar. Motsvarande siffra bland männen i samma åldersgrupp är 24 procent. I gruppen 25–29 år är siffrorna 29 och 13 procent för respektive kvinnor och män. I en jämförelse mellan svenskfödda och utlandsfödda är

förhållandet detsamma, fast med den skillnaden att det för invandrare är betydligt högre siffror för såväl kvinnor som män. Av detta kan vi dra slutsatsen att den genomsnittlige personen med tidsbegränsad anställningsform är en ung invandrarkvinna som arbetar i hotell- och restaurangbranschen.

Sverige på EU-genomsnittet

I en internationell jämförelse ligger Sverige praktiskt taget på EU-genomsnittet. Det har varit en markant ökning av andelen tidsbegränsade anställningar också i andra EU-länder, vilket framgår av rapporten, "Employment in Europe 2002". Sammantaget finns ungefär samma ökning som i Sverige. Andelen tidsbegränsade anställningar har ökat från 9,2 till 13,4 procent under perioden 1991–2001. Länder som Tyskland, Frankrike, Nederländerna och Grekland har en liknande utveckling som Sverige. Markant låg andel tidsbegränsade anställningen finns främst i Luxemburg, Irland och Storbritannien. Andra länder som ligger klart under EU-genomsnittet är Österrike, Danmark, Belgien och Italien.

Den enskildes rätt

Miljöpartiet de gröna är väl medvetet om att det i vårt samhälle finns olika värderingar kring betydelsen av anställningsformer och anställningstrygghet. Den ena ytterligheten menar att det bara borde finnas en anställningsform, fast anställning, då det är bra både för den sammantagna samhällseliga produktivitetsutvecklingen och för den anställde. På motsvarande sätt hävdar den andra ytterligheten att samma positiva resultat uppnås med närmast entreprenadliknande anställningsformer.

Miljöpartiet anser inte att någon av dessa ytterligheter är bra. Systemet för anställningar bör enligt vår mening till viss del vara flexibelt men samtidigt ha uppgiften att säkerställa den enskildes rätt. Lagar och regler får inte motverka att fler kan anställas men heller inte innebära att den enskilde utsätts för godtycke och ett system där det övriga samhällets rättsmedvetande inte gäller.

Det är naturligt att arbetsgivare som behöver nyanställa inte vill ta på sig ansvar och skyldigheter som de känner osäkerhet om att klara ut. Problemet är att viktiga delar av det övriga samhället agerar utifrån samma tankesätt. Det är t.ex. vanligt att banker och andra kreditinstitut inte beviljar lån till köp av bostad och andra nyttigheter om den ansökande saknar fast anställning. I de flesta fall är det inte ens möjligt att få ett kontrakt för en hyreslägenhet om fast anställning saknas.

Fel! Okänt namn på

Överutnyttjar tidsbegränsade anställningsformer

SCB:s siffror visar att de tidsbegränsade anställningarna är vanligare inom den privata sektorn än inom offentlig sektor och statligt och kommunalt ägda bolag. Trots det är även andelen tidsbegränsade anställningar påfallande höga inom denna sektor. Inom Kommunals avtalsområde arbetar 16 procent av de anställda under tidsbegränsad anställningsform. Inom Sekos avtalsområde är motsvarande andel 11 procent och inom Lärarförbundets avtalsområde är andelen 9 procent.

Det finns utan tvekan exempel på att t.ex. statliga verksamheter överutnyttjar möjligheten till tidsbegränsade anställningar. Enligt uppgifter skrev t.ex. statliga Posten AB inte mindre än 80 000 avtal om tidsbegränsade anställningar under 2004. Det är enligt vår mening orimligt och allvarligt att en samhällsstyrd verksamhet betar sig på det sättet gentemot sina anställda. Man borde tvärtom föregå som gott exempel.

En myt

I den allmänna debatten hörs ofta argumentet att en stor del av den nuvarande unga generationen är ointresserad och till och med avvisande till fasta anställningar. Det skulle motverka deras frihetssträvanden och vilja att fritt kunna röra sig i världen. Fasta anställningsformer skulle motverka dessa intressen, resoneras det.

Huruvida detta resonemang är sant eller inte kan förstås diskuteras. Men oss veterligen finns det inga undersökningar som visar att den unga generationen ser en motsättning mellan fasta anställningar och personlig frihet. Det kan lika gärna vara tvärtom. Att man ser en frihet med en någorlunda säker anställning som i sin tur under överskådlig tid garanterar en lön som ger rimliga planeringsförutsättningar för boende, resor och annat som känns viktigt för ett bra och innehållsrikt liv. Det mesta talar för att resonemanget om att unga önskar tidsbegränsade anställningsformer är en myt.

Anställningsformer och ohälsa

Det säger sig självt att frågan om fast eller tidsbegränsat arbete är väldigt viktigt för en stor majoritet av den arbetande befolkningen. Då är det också ytterst viktigt med kunskap kring frågeställningen. Mycket talar t.ex. för att det finns samband mellan otrygga anställningsformer och ohälsa.

Den olikartade utvecklingen inom EU är intressant. Det finns ju t.ex. inget som tyder på att länderna med en låg andel tidsbegränsade anställningar har en sämre ekonomisk utveckling än de med en hög andel tidsbegränsade an-

Fel! Okänt namn på

ställningar. Det vore således intressant att närmare få belyst de internationella erfarenheterna om olika anställningsformer.

Arbetet är en alldeles för viktig del av de flesta vuxna människors liv för att det ska råda onödiga oklarheter kring förutsättningarna och formerna för arbetets utförande.

Miljöpartiet anser att effekterna av den ökande andelen av tidsbegränsade anställningar bör utredas.

Stockholm den 4 oktober 2005

Ulf Holm (mp)

Mona Jönsson (mp)

Karin Svensson Smith (-)